
Медіакультура як фактор соціокультурної модернізації бібліотеки

Жукова І. Ю., завідувачка бібліотеки

Харківського ліцею № 89

Харківської міської громади

Споконвічно місія бібліотекаря полягала у створенні та стабільному забезпеченні комфорту бібліотечного простору. Реалізуючи безпосередню функцію хранителя книг, бібліотекарі постійно проводили комплексний аналіз літературних надходжень, сортували їх, щоб у майбутньому ефективно надавати джерела інформації споживачеві.

Викладене тлумачення влучне завжди. Проте кожен хронологічний відрізок конкретизується певними рисами, і ґештальт сучасного бібліотекаря суттєво відрізняється від попередніх бачень почесної спеціальності. Досить озирнутися навколо, щоб зрозуміти, наскільки інакше виглядає цивілізація навіть у порівнянні з початком ХХІ століття. А чим життя вразить згодом?

Обмірковуючи питання сучасної бібліотеки, треба усвідомлювати, що канадський дослідник Маршалл Маклюен мав рацію. «Книжкова ера» вже завершилась, запросивши суспільство в епоху господарювання «медіа» в усіх галузях [3, с. 87]. Тобто прийшов час впровадження чогось нового й для нас, шкільних бібліотекарів.

Рік за роком стає все легше ділитися знаннями та цінною інформацією. Медійні ресурси високого рівня буквально пронизують буденність. Ще якихось 10-15 років тому ми не могли так швидко про все дізнаватись, а тепер є YouTube та цілодобовий доступ до різноманітної блогосфери – навчальної, наукової, медичної, педагогічної, психологічної, бібліотечної, розважальної, творчої та багатьох-багатьох інших. До речі, термін «блог», утворений шляхом скорочення слова «weblog», у перекладі з англійської означає «мережевий бортовий журнал». Отже, всюди домінує інформація, яка активно подорожує за допомогою ІТ-технологій [5, с. 232]. Кількість користувачів YouTube по всій планеті нестримно зростає. Шалений відсоток людей, у тому числі дітей, завзято прагне втілювати в дійсність різні ідеї, запозичені з відеороликів.

Дитяча увага найчастіше сконцентрована на дисплеї смартфона. Занурена в лабіринти Інтернету, дитина охоче вивчає природу речей, підтверджуючи тезу, що сьогодні людина – істота не тільки біосоціальна, а й медійна. І сталося це не випадково. Людській медійності передував тривалий ланцюг епізодів міжнародного масштабу [1, с. 122]. Отож погостюємо трохи в минувшині.

До кінця ХVІІІ століття, на наш розсуд, засоби постачання інформації обслуговували лише задоволення базових (передусім безпекової) потреб суспільства. Але революційний винахід адресував тодішню медіакультуру на вищий щабель, змусивши ту покинути категорію «необхідність» і потрапити на стадію «виконання бажань».

Людство, заряджене жагою керувати часом, наполегливо шукало спосіб назавжди зберегти мить, наочно відобразити її красу та, не напружуючи пам'ять, коли завгодно споглядати неповторний момент. І перша половина ХІХ століття ознаменувалася сенсаційною появою фотоапарата й фотографії.

Наприкінці XIX століття читання книг або газет вважалося звичайним явищем. У низці країн запанував передвісник справжнього медійного середовища.

Аж раптом гучно заговорила наука. Завдяки приголомшливим досягненням до друкованих ЗМІ долучилося радіо, у повсякденність бурхливо увірвався телефон, різко збільшивши медіапростір.

Дозволивши розмовляти на відстані та поширювати новини значно швидше, геніальні нововведення перевернули уявлення про реальність. Однак людство й тут не зупинилося, придумавши унікальну мистецьку платформу. У 1895-му році брати Люм'єри продемонстрували перший у світі фільм, штовхаючи у привабливий вир кінематографа [4, с. 116].

А далі ще потужніше. Медіакультура XX століття продовжила глобалізацію. В епопею втрутилися телебачення, комп'ютер, Інтернет. Дивовижні інструменти успішно виконали роль збирачів окремих шматочків медіапростору в єдине ціле. Відтоді деś народжена інформація (і, на жаль, дезінформація) миттєво в рамках земної кулі стала загальнодоступною.

Через те бібліотека, колись замислена в статусі сховища книг, дотримуючись вимог сучасності, поетапно перетворюється в універсальний осередок медіакультурних знарядь.

Звідси впливає новітній портрет бібліотекаря. Зараз це ерудована, прогресивна, налаштована на саморозвиток особистість. Модернізація освіти вимагає від кваліфікованого професіонала бути обізнаним в інформаційних технологіях, стежити за їх трендами й новинками. І не тільки.

Медіа та засоби комунікації побудували своєрідну планетарну матрицю, тому вивчати медіакультуру дуже важливо, адже, по суті, вона майструє з нас тих, ким ми є. Кіберпростір продукує гігантський вал інформації [2, с. 52]. Інформації різної – правдивої й фейкової. Саме тому співзвучна з реальністю реформа Нової української школи впроваджує в освітній процес медіаосвіту, щоб школярі не хаотично вбирали інформаційні потоки, а як розумні медіаспоживачі, вміли їх аналізувати й оцінювати. Розроблена концепція націлена виховати в особистості непохитну орієнтованість на постійний рух уперед, адаптуючи підростаючі покоління до всіляких змін у будь-якій царині життя.

Впливаючи на мільярди інтелектів, Інтернет викликав відгук і детермінував феномен блогінгу [5, с. 322]. Нині пересічна людина, безумовно, атакована меседжами могутнього медійного виміру, у відповідь, сама, свідомо бере участь у його наповненні.

У цьому сенсі мета дорослих – заздалегідь навчити дітей відчувати інформаційне оточення, надаючи перевагу професійним блогам у зв'язку з неймовірним обсягом маніпулятивних вкидань.

Розуміючи творчий характер завдання, я створила *бібліоблог* – ефективний медіаресурс сучасної школи, що стимулює учнів якісно інтегруватися в теперішню медіакультуру.

Стів Джобс стверджував: «Є тільки один спосіб зробити велику справу – полюбити її». У цьому й спостерігається ідейна спрямованість моєї новації. Бібліоблог допомагає добре прокачувати практичні навички спілкування, утримувати інтерес глядачів, синтезує досвід сучасних відеоблогерів і власну фантазію. Ми проводимо масові майстер-класи, рубрики та проекти, ділимося корисними лайфхаками, беремо інтерв'ю. Наша креативна команда, до складу якої входить чимало ліцеїстів та дорослих (працівників і батьків), колегіально

генерує цікаві сценарії. І всі їх учасники засвоюють релевантні знання, просто включаючись у властивий їм формат спілкування.

Контент бібліоблогу є доступним у межах ліцею. Наші трансляції різноманітні за змістом: від особистих щоденників до новин і серйозних публікацій. Об'єктами уваги блогу є:

- книги та персонажі книг;
- книжкові придбання;
- улюблені місця для читання школярів;
- використання досвіду DIY та створення книжкової канцелярії (закладок до книг, вкладишів, стікерів «hand made» у вигляді майстер-класів);
- лайфхаки;
- огляди бібліотечних конкурсів і проєктів тощо.

Упровадження блогінгу в бібліотеці ліцею було поетапним: на першому етапі визначалися теми, підбиралась інформація, готувалися сценарії; другий етап стосувався освоєння зйомки відеороликів, монтажу, озвучування та режисури; на третьому етапі створювалися відеоролики із запозиченням досвіду сучасних блогерів; на четвертому етапі відбувалося просування бібліотечного блогу в ліцейській спільноті.

Через блог діти набагато легше вчаться аргументувати, рекламувати й аналізувати. Ми прагнемо залучати до блогінгу не тільки старшокласників, а й учнів молодших класів – і досить успішно. Діти з цілковитою готовністю та радістю роблять книжкові відеоогляди, де розповідають про прочитані книги та діляться своїми думками.

У контексті зазначеної теми доцільно деталізувати найпопулярніший контент ліцейського бібліоблогу. Користуючись досвідом DIY-блогерів («DIY» у перекладі з англійської означає «зроби сам», «зроби своїми руками»), я запровадила в ліцеї форму роботи під назвою «Майстер-клас на перерві» з виготовлення канцелярських виробів, пов'язаних із книгами, – книжкових закладок, вкладишів, стікерів. У своїх «DIY» ми поєднуємо навички з різних шкільних предметів – математики, геометрії, трудової праці, мистецтва та інших.

Пропоную стислий опис *майстер-класу* для учнів «Книжкова полиця» (тривалість заходу 10 хвилин): 1) малюємо купку книжок ручкою, маркером, олівцем або копіюємо картинку з Інтернету; 2) обираємо навчальний предмет (наприклад, українська література) та підписуємо назви творів, що маємо прочитати за програмою протягом місяця; 3) вкладаємо до власного щоденника, щоб «книжкова полиця» була завжди «на очах»; 4) замальовуємо кожну «книгу» після її прочитання, оскільки це допомагає кращій організованості та самодисципліні. Процес виготовлення вкладиша й відгуки щодо ефективності його використання ми знімаємо на відеокамеру смартфона, озвучуємо та монтуємо відео. Я вважаю, що такий вид DIY-блогінгу спрямований на навчання дітей, допомагає їм змалечку знати більше, ніж знали в цьому віці, наприклад, люди мого покоління, а тому назву його прогресивним.

Корисними й цікавими для ліцейстів різного віку виявилися бібліотечні *мініпроєкти*, метою яких було навчитися імпровізувати, ставити експерименти, удосконалювати творчі навички, фіксувати важливі ідеї у творчій формі та заохочувати до читання книг.

«Створи артбук за вечір». Пропоную учням створити за один вечір тематичний артбук (унікальну книгу «hand made» з ілюстраціями, фотографіями, колажами, ескізами, створеними власноруч), використовуючи досвід DIY-блогерів із каналів YouTube та власну фантазію. Разом із дітьми ми обираємо ідеї для створення артбуків, наприклад, цікавим є артбук з української літератури в ілюстраціях до творів ЗНО: щорічно на ЗНО з української літератури пропонується одне з питань саме на знання ілюстрацій; запропонувала групі випускників знайти ці питання на різних сайтах із тестувань ЗНО, що зустрічалися за останні 5-6 років у пробну, основну та додаткову сесії, та створити артбуки в ілюстраціях. Провівши таку творчу й інтелектуальну роботу, кожен з учасників запевнив у подальшій відсутності складнощів із цього питання, бо з такою «підготовкою» матеріал запам'ятовується набагато краще.

«TravelBook». Кожен учасник формує TRAVELBOOK за типом читачького щоденника з анотаціями рекламного характеру до 5 книг авторів виключно різних країн (наприклад, переможець проєкту обрав Швецію (Сельма Лагерльоф із «Пригодами Нільса та Мартіна»), Фінляндію (Туве Янсон, «Пригоди Мумі-тролів»), Британію (Джоан Роулінг, «Гаррі Поттер»), Шотландію (Джеймс Баррі «Пітер Пен»), США (Марк Твен «Том Соєр» та «Гекльберрі Фінн»). Travelbook створюється власноруч і є також унікальним зразком «hand made» (приклад я пропоную дивитись у мережі Інтернет, але варто зауважити, що деякі учні дивують власною креативністю). Анотації до нього стали рекламою для інших учасників, які захотіли прочитати ці книги.

Медіаприйом «Book-заставка на Смартфон». Пропоную учням завантажити на свій девайс тему або заставку обкладинки тієї книги, яку або необхідно прочитати найближчим часом за шкільною програмою, або рекомендовано прочитати підлітку додатково з урахуванням його вікових особливостей. Змінювати заставку можна тільки після прочитання книги. Обкладинка формує перше враження, вона відображає сутність змісту книги та є її художньою квінтесенцією. Діти вільні підбирати на власний смак картинки із зображеннями обкладинок різних видавництв за допомогою мережі Інтернет, відточуючи також пошукову навичку. Ефективний медіаприйом виявився напрочуд цікавим для учнів і дійсно мотивував їх до повного виконання завдання.

Невеликим бонусом для наших ліцеїстів став проєкт «Щоденний міні-випуск». Прес-службі ліцею та бажаючим було запропоновано протягом двох тижнів (однак, забігаючи наперед, дітям сподобалось, і вони продовжують цю справу далі) кожного дня, не виходячи із закладу (умова!), робити невелику газету з життя ліцею, максимально наближену до професійного зразка. Це спонукало школярів до постійного пошуку та вивчення інформації, навчання робити верстку макета, до пошуку кольорового принтера, друку необхідної кількості екземплярів газети та розповсюдження її в закладі.

На ґрунті ігрової конкуренції учні самі приходять до висновку, що успіх багато в чому залежить від уміння чітко формулювати завдання. Взаємодіючи з вебкамерою, вони відшліфовують навик ораторського мистецтва, і така практика ефективно сприяє самоідентифікації та виявленню прихованих талантів.

Моя мета – в осяжному майбутньому перетворити бібліотеку ліцею в суспільний простір реалізації інтелектуального та творчого потенціалу учнів і стимулювати в них розквіт ключових та предметних компетентностей Нової української школи.

Підсумовуючи, зазначимо, що технологізація повсякденного спілкування є закономірне відлуння волі людської природи контролювати буття [4, с. 109]. Нас приваблює перспектива швидкої обізнаності й абсолютного володіння ситуацією. Нікуди від цього не дітися. Історичний прогрес послідовно вдосконалював засоби комунікації, просунувши медіакультуру до рівня моментального зв'язку. І що ж далі? Безсумнівно, високотехнологічні продукти створюються, щоб змінювати життя на краще. З ними ми підкорили небувалі вершини. Але не можна заперечувати зростаючий вплив девайсів на наше життя.

Тому на сучасному етапі розвитку завданням людства є навчитись уживатися з інформаційними технологіями, тобто розумно балансувати на грані між використанням їх на благо і тотальної від них залежності.

Висновок

Медіакультура XXI століття, оснащена підручними розповсюджувачами інформації, – відповідь на найскладніші питання. Наявність у світі надпотужних комп'ютерів допоможе людству багато чого зрозуміти про самих себе й, імовірно, коли-небудь ми досягнемо те невлavimo, що робить нас людьми. У глобальному світі життя перебуває в постійному русі. У наш побут успішно впроваджуються нові інформаційні технології, і цю тенденцію не зупинити. Сучасність у всіх сферах діяльності насаджує динаміку стандартів якості. Середня освіта як база соціалізації, щоб відповідати запиту сьогодення, потребує втілення проривних проєктів розвитку.

На моє глибоке переконання, пріоритетом системи середньої освіти має бути формування майбутнього людського капіталу. Тому у ліцеї ми робимо все, щоб виховати в дітях бажання здобувати якісну освіту. Для цього щодня ставимо завдання безповоротно змінити старомодний стереотип сприйняття бібліотеки як книгосховища на яскравий образ сховища необмеженої інформації, доступу до потужних медіаресурсів і комфортної машини виробництва важливих смислів.

Список використаних джерел

1. Баришполець О.Т. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: навч. посібник / О.Т. Баришполець, Г.В. Найдьонова. – К.: Міленіум, 2010. – 440 с.
2. Іванов В. Ф. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Іванов В.Ф., Волошенюк О.В.; за наук. ред. В.В. Різуна. – Київ: Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
3. Маклюэн М. Понимание медиа: внешние расширения человека / Маршалл Маклюэн. – М.: Кучково поле, 2007. – 464 с.
4. Медіакультура в контексті міждисциплінарних досліджень: монографія / за загал. наук. ред. В.В. Березенко, М. А. Лепського, О.О. Семенець; відп. ред. К.Г. Сірінюк-Долгарьова. – Запоріжжя: Кераміст, 2017. – 309 с.
5. Практична медіаосвіта :збірка / ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волошенюк; за наук. редакцією В.В. Різуна, В.В. Літостанського. – К.: Академія української преси, Центр вільної преси, 2013. – 447 с.